

Adorjáni Anna

HAZAÉRÉS-KÍSÉRLETEK

Nyár, utazás. Vallomások a volánnál, szerelem, az állandóság vágya. Értékrelativizmus és fülledt meleg. Hász Róbert két regénye, a 2010-es *Júliával az út* és a 2015-ös *Ígéretföld* nagyon különböző történetekben beszélnek el a biztonságot kereső ember útját.

Mindkét elbeszélés felépítésének fontos eszköze a rejtély, a titok. Az első oldalakon még vakon bolyongunk a regény világában, majd fokozatosan derengeni kezd, felsejlik a beszélő személye vagy a hős, akiknek a sorsát végigkövetjük, akinek a szemszögéből az eseményeket látni fogjuk, illetve a tér és idő, ahol a történet játszódik. Fokozatosan, oldalról oldalra, kilométerről kilométerre tanuljuk meg az ábrázolt világ szabályait. Ki beszél, és ki hallgat. Ki milyen nyelvet beszél. Aki szól, mit hallgat el.

A *Júliával az út* című regényből egy bácskai magyar család élete bontakozik ki egy női szereplő elbeszéléséből, aki fiatal felnőtt a délszláv háború idején. Az autóban ülve hallgatag sofőrjének felidézi, rekonstruálja fiatal éveinek és családjának történetét. Elősorolja vívódásait a családi hagyomány, örökség, az otthonról hozott értékrendszer és saját vágyai, ambíciói között egy tudatosan felépített elbeszélésben, amelynek a végét, mint kiderül, csak az olvasó nem ismeri. Az elbeszélés tétje, hogy egy beteljesületlen szerelem kap-e második esélyt, és erre a választ a regény a közösen átélt múlt elbeszélésétől reméli a nő perspektívájából.

Az elbeszélőnk, Júlia erős személyiség, éles eszű lány, akinek határozott véleménye van a dolgokról, az őt körülvevőkről, céljairól, elhatárolja magát a családjától, a környezetétől. Racionális és cinikus, büszke, és néha kifejezetten szemtelen. Ugyanakkor mélységesen vágyik a harmóniára, az otthonosan kerek világra, intimitásra. A regény egy olyan korban játszódik, amikor a hagyományos értékek relativizálódnak, az új rend azonban még nem honosodott meg. Az egyén magára van utalva a lelkiismerete, vágyai, a vélt vagy valós szabadságérzete és kötelességtudata szorításában. A szabadság bódulatában életre kel a bűntudat, és hősünk a hagyományos értékrend

biztonságába visszakozik. A családi kötelezettségek teljesítése közepette azonban elhatárolja magát a környezetétől és feladott szabadságán kesereg. Júlia elbeszélése cinikus és távolságtartó-távolító hangvétele ellenére felépítésében és végkicsengésében menthetetlenül romantikus.

Júlia története úgy romantikus, ahogy a klasszikus romantikus regények azok, ahogy például *Az arany ember* az. Kezdjük a rejtéllyel, a titokkal, amely az elbeszélés rendező elvévé válik, a metaforikus összefüggések, szimbólumok történetyszerző szerepet kapnak. A regény cselekménye változatos, kalandos, sok váratlan fordulattal, a szereplőket sorsfordító helyzetekben ismerjük meg. A történet, Júlia családjának története mindig egy-egy új szereplő, családtag perspektívájával bővül, és a történetek egyszerre mondanak ellent egymásnak és egészítik ki, magyarázzák egymást. Az igazság nem egyszerű és a szülőket, nagyszülőket, nénikeket, bácsikákat szeretni nehéz. Az elbeszélés további romantikus sajátossága a kontrasztos jellemformálás, az ellentéteket azonban a könyv végére föloldják a perspektívaváltások, és mindenik szereplőre ugyanolyan nehéz lesz haraggal, mint együttérzéssel tekinteni.

A regény egyik kulcsmotívuma az elvágyódás, a tenger-szimbólum szintén romantikusnak mondható. Oszi bácsi és a háza, világa a háborítatlan természetben egyfajta „Senki szigetévé” minősül, olyan helyé, ahová a társadalomból ki lehet vonulni, szakrális hely, az alkotás tere egy sorkatonára számára, az álmok, a révület, a halottakkal való találkozás, az önreflexió, a boldogságkeresés és a beteljesült szerelem megtalálásának helye. Olyan hely, ahol a Hold fénye ragyog. Júlia azonban mégis visszatér beteg anyja mellé a faluba, ahová gyökerei kötik, ahová jól-rosszul értelmezett kötelessége szólítja, ahová szégyene úzi meztelensége miatt. A tengeri ház elhagyásának jelene, a módosult tudatállapot és a meztelenség miatti büntudat valóban az Édenkertből való kiűzetést idézi, önmaga száműzését a gazdagság, gondtalan élet és szerelem ígérének helyéről.

Júlia viselkedésében, megnyilatkozásaiban és döntésében mindvégig ott van a hezitálás a hagyományos női szerep beteljesítése, az (olykor értelmetlen) áldozatvállalás és a modern (önzőnek tűnő) karrierista, önmegvalósító nő között, másrészt pedig a szerelmes és önérzetes nő között. Júlia összeköltözik szerelmével, akitől azonban a háború egy időre elválasztja. Júlia hazautazik, elgondozza beteg édesanyját és

tanárnő lesz a faluban, ahol felnövekedett. Évek telnek el, és Júlia szerelme felbukkan. Azt kérdezi, van-e még esélyük? Erre csak a hallgatóg férfi története adhatja választ.

Míg a Júlia-könyvben az egyén és a család kapcsolatának dinamikája adta a feszültséget, az *Ígretföldben* a társadalom és egyén kapcsolatának szerkezetére kérdez rá a szerző. Itt is autózunk a nyitójelenetben, Szalma László összekötővel és Lakatos Lajossal, a helyettesével, méghozzá a jövőben, a világegés után, Kalie Lambers titokzatos eltűnésének okait és rejtekhelyét felderítendő. Itt a szerelmi szál mellékes, hogy társadalmi kötelességeit komolyan vevő humánus állami hivatalnok tépelődéseinek legyünk tanúi.

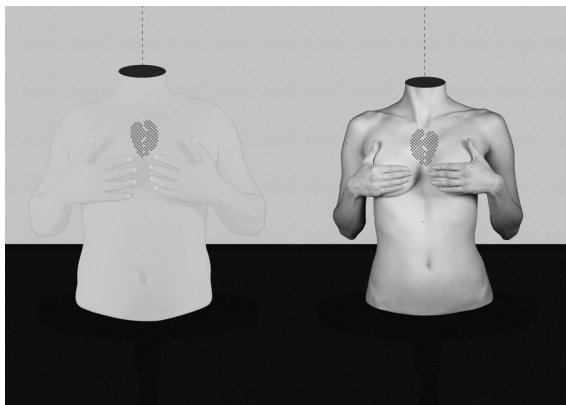
Kevesebb, mint száz évvel vagyunk előre, vannak, akik még emlékeznek arra a három napra: „A háború alatt eljön a nagy sötétség, amely 72 órán át tart.” Földrengés, vihar, árvíz, mérgező gázok, mérgező por, félelem, halál. A Föld lakossága megfeleződik, földrészeket áraszt el a víz, termékeny földek sivatagosodnak el. A centrumból periféria, a perifériából centrum lesz. Holland telepések érkeznek Magyarország területére, hogy megalapítsák ott falakkal elzárva az enklávéjukat, az ideális társadalmat. A fal elzár és megtart. Ideális társadalom helyett azonban csak az állandóság és hagyomány illúzióját valósítják meg, az ideál és valóság közötti diszkrépancia, az autoriter hatalom, az egyén alárendelése a közösség érdekének, az alternatív vélekedések elhallgattatása korrupciót, titkokat, rejtélyeket, csalást, hazugságot, lázadást és végül a falak leomlását eredményezi. Pedig mindent egybevetve béke van és jólét.

A disztópia hollandjai egy történelmi, hagyományosnak vélt állapothoz kapcsolnak vissza, amikor megalapítják a puritán erkölcs elvein alapuló, televízió, alkohol és luxus nélküli fityulás-kalapos társadalmukat. A világ vége utáni világ azonban nem nulláról indul, nem hordozza magában a megtisztulás, az emberiség önmegváltásának esélyét. A teremtett világ túlságosan is emlékeztet az általunk ismert világra, strukturális változás nem történt, nem köttetett új társadalmi szerződés, a nemzeti alapon szerveződő közösségek megmaradtak, a hatalmi intézmények nem merültek feledésbe, van rendőrség, titkosszolgálat, börtön. Így nem csoda, ha az új világ lakói számára a túlságosan is szervezett társadalom biztonságával szemben élhető alternatívaként

megjelenik a teljes kivonulás alternatívája, egyfajta visszavonulás lehetősége a természetbe az elhagyatott falvak újjáélesztésével.

A világegés mozzanata Krasznahorkai László *Háború és háború* című regényét idézi fel. Nem csak a teljes sötétség plasztikus leírása kötötte össze bennem a két regényt. A Hász-regény holland társadalma, de Szalma és Lakatos is a *Háború és háború* négy angyali férfiújához hasonlóan a békét és nyugalmat keresi, azt a biztonságos helyet, ahol az ember nem farkasa a másik embernek, ahol értelmet nyer a régi világ elpusztulása az új ember és a béke megteremtésével.

Abderrahmane Sissako 2014-es *Timbuktu* című filmje is nagyon hasonló kérdéseket feszeget. A sivataggal körbevett nyugat-afrikai várost konzervatív militáns szunniták tartják rettegésben, értelmetlen tiltások és kötelezettségek vannak érvényben, a hit törvényeire hivatkozva bármi előírható és bármi betiltható: tilos énekelni, labdázni, nevetni, sétálni, ögyelegni, dohányozni, nőknek fedetlen fővel, kesztyű, zokni nélkül mutatkozni. Timbuktuban is, akár az enklávé hollandjainál a nők párválasztását és házassági preferenciáját felülbíráhatja a társadalom, felülírhatja a csoportérdek. A falak a félelmet konzerválják. A *Júliával az út-hoz* hasonlóan Hász Róbert az *Ígéretföldben* is a szabadság és a hagyomány közötti feloldhatatlan dilemmát tematizálja, az otthon megtalálásának nehézségeit az értékek relativizálódásának idejében. A szerelem itt is rést üt a falon, és felülírja a legszigorúbb törvényeket.

Digitális érzelmek, 2014